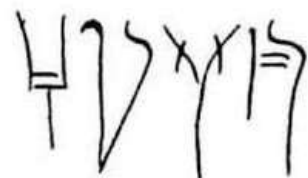

	vowel 1	vowel 2	vowel 3	vowel 4	vowel 5
pure vowels?	Β 30.3				Τ 37.2
semi-vowel?				Κ 34.0	Σ 29.4
consonant	Α 14.8	Α 32.5	Ζ 21.2	Λ 28.1	Π 18.8
1	Α 19.6	Ε 17.5			Φ 13.7
2		Ρ 9.2		Χ 3.3	Θ 10.0
3	Α 17.0	Τ 28.6			Ω 0.4
4	Α 17.7	Ι 10.3		Υ 4.1	Υ 10.2
5	Υ 7.4	Σ 20.5		Τ 14.8	Ι 14.4
6	Χ 4.1	Ε 44.0			
7	Β 6.1	Φ 6.1		Β 13.3	Δ 15.2
8		Ω 33.1		Χ 32.3	Ε 2.4
9	Ζ 22.2		Σ 38.2	Σ 3.5	Α 2.2
10	Α 31.2	Τ 33.8	Υ 34.4	Ω 8.3	Σ 0.7
11	Υ 17.0			Α 37.7	Ω 24.0
12		Ι 9.4	Ω 14.2		
13	Π 5.0				
14	Ε 12.6				
15					

MICHAEL VENTRIS

A - MI - NI - SO

© Camera Press, photo Tom Blau

Michael Ventris

Ο άνθρωπος που έφερε την ιστορία της Ελληνικής γλώσσας από τον 8ο στον 15ο αι. π.Χ.

Ο Michael Ventris, Βρετανός αρχιτέκτονας, γοητευτικός, μετρίοφρων και με αξιοθαύμαστη πνευματική δύναμη, οδηγήθηκε στις γραφές του Αιγαίου από έμφυτη κλίση αλλά και συνεπαρμένος από την αίγλη και το μυστήριο των μεγάλων κρητικών ανακαλύψεων του Sir Arthur Evans.

Γεννήθηκε στις 12 Ιουλίου 1922 και ήταν γιος ενός Βρετανού αξιωματικού του Ινδικού Στρατού και της κόρης ενός πλούσιου Πολωνού γαιοκτήμονα. Σπούδασε στο Stowe School στην Αγγλία. Μιλούσε πολλές γλώσσες ήδη από νεαρή ηλικία και έδειξε πρόωρο ενδιαφέρον για τις αρχαίες γραφές, έχοντας αγοράσει ένα βιβλίο για τα αιγυπτιακά ιερογλυφικά - γραμμένο στα γερμανικά- όταν ήταν μόλις επτά ετών.

Το ενδιαφέρον του για τη Γραμμική Β ξεκίνησε το 1936, όταν ήλθε στην Αθήνα, με μια σχολική ομάδα, προκειμένου να επισκεφθεί έκθεση η οποία διοργανώθηκε επ' ευκαιρία του εορτασμού της 50ής επετείου της Βρετανικής Σχολής Αθηνών. Ο Sir Arthur Evans, τότε 85 ετών, έτυχε να είναι παρών στην έκθεση και έδειξε στα αγόρια τα ευρήματά του από την Κνωσό, συμπεριλαμβανομένων των πινακίδων Γραμμικής Β. Ο δάσκαλός του θυμάται τον Ven-

tris να ρωτάει τον Evans: «Κύριε, είπατε ότι οι πινακίδες δεν έχουν αποκρυπτογραφηθεί;» Έτσι ξεκίνησε το διαβίου έντονο ενδιαφέρον του Ventris για το “μινωικό πρόβλημα”».

Ο Ventris έγραψε στον Evans -ο οποίος του απάντησε ευγενικά- και σύντομα δημοσίευσε το πρώτο του άρθρο σχετικά με το θέμα, υποστηρίζοντας ότι η γλώσσα της Γραμμικής Β ήταν πιθανό να σχετίζεται με τους Ετρούσκους, μια προ-ρωμαϊκή γλώσσα της Ιταλίας: αυτό κυκλοφόρησε στο *American Journal of Archaeology* το 1940, όταν ο Ventris ήταν μόλις 18 ετών. Την ίδια χρονιά, ο Ventris ξεκίνησε σπουδές στην *Architectural Association School* στο Bedford, επιλέγοντας το μελλοντικό του επάγγελμα ως αρχιτέκτονας.

Το 1942 ο Ventris παντρεύτηκε τη Lois («Betty») Knox-Niven, συμφοιτήριά του στην *Architectural Association School*. Αργότερα εκείνο το έτος, κλήθηκε και εντάχθηκε στη Βασιλική Πολεμική Αεροπορία (RAF). Μετά από ένα εκπαιδευτικό σεμινάριο στον Καναδά το 1943, υπηρέτησε

ως πλοηγός, αλλά καθ' όλη τη διάρκεια της πολεμικής θητείας του, δεν ξέχασε ποτέ το ζήτημα της Γραμμικής Β. Ο Evans είχε πεθάνει το 1941 -εγκαίρως για να μη μάθει την είδηση της κατοχής της Κρήτης- και ο Ventris ξεκίνησε εν συνεχεία επικοινωνία με τον Sir John Myres, ο οποίος είχε αναλάβει από τον Evans τη δημοσίευση των πινακίδων Γραμμικής Β της Κνωσού στο *Scripta Minoa II*.

Όταν τελείωσε ο πόλεμος, αντί να αποστρατευτεί, ο Ventris στάλθηκε στη Γερμανία λόγω της δεξιοτήτάς του στις γλώσσες. Εκτός από γερμανικά, μιλούσε ρωσικά και βοήθησε στην επικοινωνία με τον ρωσικό στρατό. Τελικά αποστρατεύτηκε το 1946 και αμέσως μετά επισκέφθηκε τον Myres στην Οξφόρδη, όπου κλήθηκε να συνδράμει στη δημοσίευση των πινακίδων της Κνωσού. Ο Ventris ήταν πολύ απασχολημένος με την αρχιτεκτονική εκείνη την εποχή, οπότε απέρριψε την προσφορά, αν και παρέμεινε σε επαφή με τον Myres. Έλαβε το πτυχίο στην αρχιτεκτονική το 1948 και προσκλήθηκε και πάλι να συμμετέχει στο *Scripta Minoa II*. Ο Myres είχε ως συνεργάτιδα την Αμε-

Ο Michael Ventris στο γραφείο του εργαζόμενος στη Γραμμική Β.

ρικανίδα ερευνήτρια *Alice Kober*. Τους συνάντησε και τους δύο ο Ventris στην Οξφόρδη τον Αύγουστο του 1948, αλλά η συνάντηση δεν είχε μεγάλη επιτυχία και ο Ventris αποσύρθηκε και πάλι, αν και εξακολουθούσε να επικοινωνεί με τον Myres. Λέγεται ότι ο Ventris αποσύρθηκε επειδή, ως ερασιτέχνης, “εκφοβίστηκε” από τον ακαδημαϊκό χώρο. Αν και αυτό μπορεί να είναι εν μέρει αλήθεια -από όλες τις μαρτυρίες προκύπτει ότι πολλοί ακαδημαϊκοί θεωρούσαν ότι η Kober και ο Myres ήταν υπερβολικά επιβλητικοί!- κρίσιμος παράγοντας ήταν η διαφωνία τους ως προς τον τρόπο ταξινόμησης των πινακίδων. Μεγάλη πρόοδος στην αποκρυπτογράφηση επετεύχθη από έναν άλλο Αμερικανό μελετητή, τον Emmett L. Bennett, ο οποίος δημοσίευσε τις πινακίδες της Πύλου, που βρέθηκαν το 1939, και ο Ventris θεώρησε ότι εάν το *Scripta Minoa II* δεν υιοθετούσε το σχέδιο του Bennett, η δημοσίευση θα ήταν παρωχημένη μόλις θα κοινοποιείτο. Σε αυτό είχε δίκιο, και ένα νέο σύνολο μεταγραφών των κειμένων της Γραμμικής Β προετοιμάστηκε αργότερα από τον ίδιο, τον Chadwick και τον Bennett.

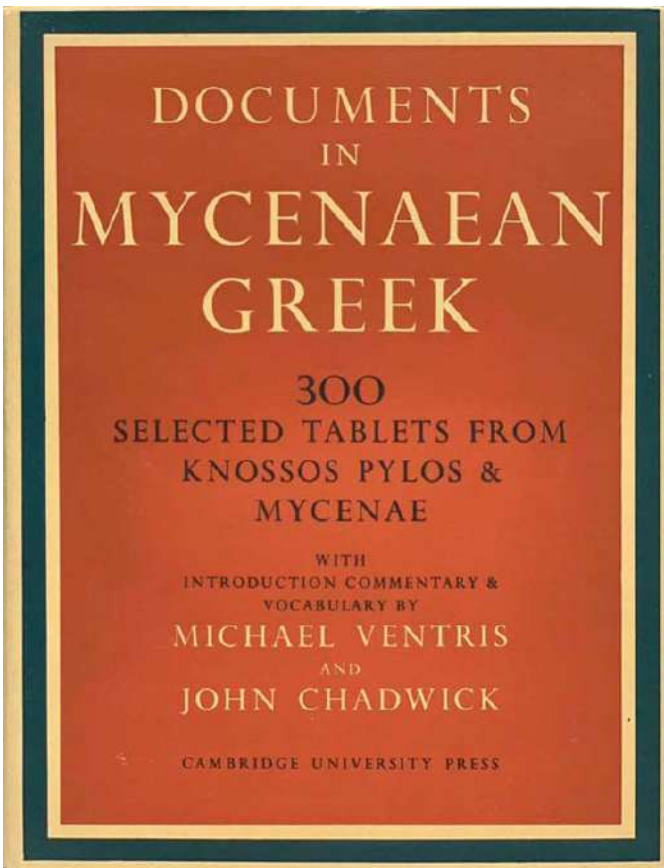
Το 1950 ο Ventris έστειλε ένα ερωτηματολόγιο σε μελετητές της Γραμμικής Β σε όλο τον κόσμο, ζητώντας τις απόψεις τους για την τρέχουσα κατάσταση της έρευνας για τη γραφή της Γραμμικής Β. Στη συνέχεια έγραψε τις απαντήσεις τους, μαζί με τις δικές του σκέψεις σε ένα κείμενο και το δημοσίευσε στο *Mid-Century Report* για τη Γραμμική Β, πιστεύοντας ότι θα είναι η τελευταία εργασία του επί του θέματος. Αλλά το πρόβλημα δεν θα τον άφηνε ήσυχο, και σύντομα εγκατέλειψε την αρχιτεκτονική για να εργαστεί πλήρως στη Γραμμική Β. Η πρόοδος του καταχωρήθηκε στη σειρά *Work Notes* που, όπως το *Mid-Century Report*, δημοσίευσε εργασίες ερευνητών σε διάφορες χώρες που εργαζόνταν στις γραφές.

Φάνηκε ότι ο Ventris βρισκόταν στο σωστό δρόμο τον Φεβρουάριο του 1952, όταν έγραψε στον Myres για μια πιθανή ανάγνωση ονομάτων στις πινακίδες από την Κνωσό. Ακόμη πάντως παρόμοιος πεπεισμένος ότι η γλώσσα πίσω από το Γραμμική Β σχετιζόταν με τους Ετρούσκους, όπως είχε υποστηρίξει για πρώτη φορά το 1940. Αλλά τους επόμενους μήνες, καθώς ο κώδικας άρχισε να «σπάει», έγινε όλο και πιο ξεκάθαρο, κατά μεγάλη του έκπληξη, ότι τα κείμενα της Γραμμικής Β ήταν γραμμένα τελικά στα ελληνικά. Η αίσθηση της δομής για μια κατασκευή, που είχε ο Ventris ως αρχιτέκτονας, και η ικανότητά του να «βλέπει» πίσω και μέσα από τα εσωτερικά στοιχεία ενός οικοδομήματος, τον βοήθησε να εισχωρήσει στην «αρχιτεκτονική» της Γραμμικής Β γραφής. Επιπλέον, χρησιμοποιώντας μεθόδους αποκρυπτογράφησης μυστικών κωδικών από την εμπειρία του (στη RAF) κατά τον Β΄ ΠΠ, ο Ventris διατύπωσε το 1951 το ερώτημα «*μήπως η γλώσσα των κειμένων αυτών είναι η ελληνική;*».

Michael Ventris (1922-1956).

Ο Ventris κλήθηκε να δώσει μια ομιλία στο Τρίτο Πρόγραμμα του BBC σχετικά με τη δημοσίευση των πινακίδων της Κνωσού από τον Myres. Πήρε την ευκαιρία να ανακοινώσει την αποκρυπτογράφηση του που μεταδόθηκε στον κόσμο την 1η Ιουλίου 1952. Την ομιλία άκουσε και ο John Chadwick, ένας φιλόλογος προσφάτως τοποθετημένος ως λέκτορας στο *Faculty of Classics* του Cambridge, ο οποίος, αφού έλαβε ένα αντίγραφο του υλικού του Ventris από τον Myres, ήταν ο πρώτος που έστειλε συγχαρητήρια στον Ventris, προσφέροντας τη βοήθειά του «*αν υπάρχει κάτι που μπορεί να κάνει ένας απλός φιλόλογος*». Ο Ventris δεν ήταν φιλόλογος και δεν μπορούσε να συνεχίσει την ανακάλυψή του χωρίς την επικουρία ενός κλασικού φιλόλογου που θα μπορούσε να τον βοηθήσει να ταυτίσει τις αναγνώσεις του με αρχαιοελληνικές λέξεις—και μάλιστα αρχαιότητες, ενίοτε μη παραδεδομένες στη μετέπειτα Ελληνική. Αυτό επετεύχθη στο πρόσωπο τού Chadwick. Ο Ventris έγραψε ότι «*ένιωσα την ανάγκη ενός “απλού φιλόλογου” για να παραμείνω στη σωστή πορεία*» και οι δύο άρχισαν να συνεργάζονται, πρώτα στη δημοσίευση της αποκρυπτογράφησης, σε ένα άρθρο με τίτλο «*Evidence for Greek Dialect*

Το εξώφυλλο του βιβλίου των Ventris - Chadwick, *Documents in Mycenaean Greek*, Cambridge University, 1956.

© ΥΠΠΟΑ

Η πινακίδα PT Ta 641, «πινακίδα των τριπόδων», από την Πύλο. Το κείμενο είναι γραμμένο σε τρεις σειρές και χωρίζεται από δύο οριζόντιες γραμμές.

in the Mycenaean Archives», που δημοσιεύθηκε το 1953 στο *Journal of Hellenic Studies*. Αντίγραφο τού άρθρου αυτού, προτού δημοσιευθεί, δόθηκε στον Carl Blegen, ο οποίος εφαρμόζοντας τις αξίες των συλλαβογραμμάτων που είχαν επισημάνει οι Ventris και Chadwick, μπόρεσε να διαβάσει την περίφημη πινακίδα τής Πύλου PT Ta 641, την «πινακίδα των τριπόδων». Η πινακίδα αυτή εσήμανε την επιβεβαίωση της αποκρυπτογράφησης του Ventris, δεδομένου ότι το σχέδιο των ιδεογραμμάτων για τα αγγεία και τα δοχεία συμπίπτει με την περιγραφή τους στο κείμενο. Αυτό έπεισε τους περισσότερους επιστήμονες να δεχθούν ότι η ανάγνωση ήταν ορθή και ότι έχρηξε περαιτέρω βελτιώσεων.

Στη συνέχεια οι Ventris-Chadwick δημοσίευσαν το *Documents in Mycenaean Greek* (1956), ένα βιβλίο που εξακολουθεί να έχει μεγάλη σημασία για τους μυκηνολό-

γους έως σήμερα. Η εργασία του Ventris με τη Γραμμική Β τον κράτησε απασχολημένο, αλλά δεν παραμέλησε εντελώς την αρχιτεκτονική. Σχεδίασε ένα σπίτι για την οικογένειά του στο Highgate, και τον Ιανουάριο του 1956 ξεκίνησε ένα πρόγραμμα για την ταξινόμηση δεδομένων για αρχιτέκτονες. Δυστυχώς, λίγες εβδομάδες πριν από τη δημοσίευση του *Documents in Mycenaean Greek*, ο Ventris πέθανε σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα, στις 6 Σεπτεμβρίου 1956. Έχοντας δώσει μια διάλεξη και καθώς επέστρεφε κουρασμένος στο Λονδίνο με υπερβολική ταχύτητα κτύπησε με το αυτοκίνητό του στο πίσω μέρος ενός φορτηγού και πέθανε ακαριαία.

Όπως είπε ο Γάλλος καθηγητής Domezil: «Το έργο του Ventris παραμένει ανεξίτηλο στους αιώνες». Η σημασία του έργου του Ventris αναγνωρίστηκε και από τους περισσότερους Έλληνες επιστήμονες. Ανάμεσά τους, ο καθηγητής Γλωσσολογίας Γ. Μπαμπινιώτης επισημαίνει τα ακόλουθα: «Οφείλουμε, λοιπόν, στη μεγαλοφυΐα τού Βέντρις το γεγονός ότι η ιστορία τής ελληνικής γλώσσας δεν αρχίζει πλέον -όπως πίστευαν μέχρι το 1952- τον 8ο αιώνα με την αλφαβητική γραφή τής οινόχους τού Διπύλου (ή, κατ' άλλους, τού «ποτηριού τού Νέστορος» που ανήκει στην ίδια περίοδο), αλλά από τα μέσα τού 15ου αιώνα με την ανάγνωση των πινακίδων τής Γραμμικής Β της Κνωσού, της Φαιστού, της Πύλου, των Μυκηνών και της Θήβας».

Στην τελευταία του ομιλία το 1956, ο Ventris είχε θέσει ένα κρίσιμο ερώτημα: «Η γνώση της γραφής χάθηκε στ' αλήθεια ξαφνικά γύρω στο 1200 π.Χ. και υπήρξε πράγματι μια περίοδος τετρακοσίων περίπου ετών κατά την οποία οι Έλληνες ήταν τελείως αναλφάβητοι, μέχρι την εισαγωγή τού ελληνικού αλφαβήτου που γνωρίζουμε;», θέτοντας γόνιμο προβληματισμό για την ερμηνεία του χάσματος αυτού, το οποίο μπορεί όμως να οφείλεται σε έλλειψη διασωθεισών πινακίδων τής Γραμμικής Β, για την περίοδο αυτή.

Δημήτρης Γαρουφαλής

Διευθυντής Σύνταξης Θεμάτων Αρχαιολογίας

Πηγές / Βιβλιογραφία

- <https://www.classics.cam.ac.uk/>
- Chadwick J. 1962, *Γραμμική Β. Η πρώτη ελληνική γραφή*, Αθήνα.
- Robinson A. 2002, *The Man Who Deciphered Linear B: the story of Michael Ventris*, Thames & Hudson, N.Y.
- Γαρουφαλής D. & Κωνσταντινίδη-Συβρίδη Ε. (επ.), *Η Αρχαιολογία στην Ελλάδα*, Αθήνα 2002.
- Μπαμπινιώτης Γ. 2018, «Το ελληνικό αλφάβητο: Αλφάβητο – γραφή – ορθογραφία», *Κέντρο Λεξικολογίας*, Αθήνα.
- Ruizperez S. & Melena J. 1996, *Οι Μυκηναίοι Έλληνες*, Εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα.